

УДК 811.111'255.4(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-207-2>

**ЕМОТИВНІСТЬ ІДІОСТИЛЮ АВТОРА ТА ПЕРЕКЛАДАЧА
ЯК КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНА КАТЕГОРІЯ
(НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКИХ РЕТРАНСЛЯЦІЙ ТРАГЕДІЙ
В. ШЕКСПІРА)**

**EMOTIVENESS OF AUTHOR'S AND TRANSLATOR'S IDIOSTYLE
AS A COGNITIVE-DISCURSIVE CATEGORY
(CASE STUDY OF UKRAINIAN RETRANSLATIONS
OF SHAKESPEARE'S TRAGEDIES)**

Бойко Я.В.,

orcid.org/0000-0002-0074-5665

Researcher ID: ABE-3016-2021

Scopus-Author ID: 57214227984

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

У розвідці обґрунтовується встановлення ступеня когнітивної близькості засобів емотивності у часово віддаленому першотворі й у різночасових українських ретрансляціях XIX–XXI ст., які віддзеркалюють ідіостиль як самого автора, так і перекладачів і зумовлюють обрання перекладачами генеральної стратегії та локальної тактики трансформаційного перекладу. Матеріалом дослідження слугували засоби емотивності, виокремлені із трагедії В. Шекспіра «Romeo and Juliet» (1594) і її українських ретрансляцій різних історичних періодів, авторами яких є Пантелеймон Куліш (1901), Ірина Стешенко (1952) та Юрій Андрухович (2016). У статті обґрунтовано поняття «ідіостиль», який передбачає застосування особливих засобів вербалізації певного значення, серед яких конотативне. У дослідженні продемонстровано, що конотативне забарвлення слова через присутність у його семантиці конотативного компонента значення, зокрема емотивності, ускладнює процес його перекладу у художньому тексті. Для визначення рівня когнітивної близькості у відтворенні засобів емотивності вихідного тексту в українських ретрансляціях у статті запропоновано продуктивний когнітивно-дискурсивний підхід у термінах когнітивного консонанса та когнітивного дисонанса мисленнєвого процесу автора та перекладача. В умовах когнітивного консонансу або дисонансу пошук індивідуальних перекладацьких рішень стосовно генеральної стратегії та локальної тактики трансформаційного перекладу зумовлює множинність перекладів одного й того самого тексту оригіналу. У статті імплементовано новий термінологічний апарат щодо системи перекладацьких перетворень, що реалізують репродуктивну й адаптивну тактики трансформаційного перекладу.

Ключові слова: емотивність, ідіостиль, когнітивно-дискурсивна категорія, когнітивна близькість, діахронна множинність перекладу.

The present research substantiates the degree of cognitive proximity of emotiveness means in time-remote original texts and their chronologically distant Ukrainian retranslations of the 19th–21st centuries, which reflects the author's and the translators' idiostyle and helps determine the translator's choice of effective translation strategies and tactics. The material of the study is the emotive original units, chosen from W. Shakespeare's tragedy "Romeo and Juliet" (1594), and their equivalents in Ukrainian retranslations performed by P. Kulish (1901), I. Steshenko (1952) and Yu. Andruhovich (2016). The article provides a thorough description of the idiostyle phenomenon, which involves the use of special verbalization means, including connotative ones. It has been determined that the process of the artistic text translation becomes more complicated due to the presence of a connotative component of meaning in the word semantics, in particular emotiveness. The article proposes a productive cognitive-discursive approach from the standpoint of cognitive consonance and cognitive dissonance of the author's and translator's mental processes to determine the degree of cognitive proximity in reproducing the emotiveness means of the original text in its retranslations. In conditions of cognitive consonance or dissonance, the search for individual translation solutions in relation to the general strategy and local tactics of transformational translation leads to

plurality in translation of the same original text. The article implements a new terminological apparatus of the translation transformations system, which realizes reproductive and adaptive tactics.

Key words: emotivity, idiostyle, cognitive-discursive category, cognitive proximity, diachronic plurality in translation.

Постановка проблеми. Ідея про творчість у перекладі є запозиченням із когнітивних наук. Переклад, який раніше вважався другорядною діяльністю, дедалі частіше починає розумітися як творчість, як авторство, як реалізація креативної особистості перекладача. У зв'язку із потужним розвитком інтегральної когнітивно-дискурсивної парадигми сучасної лінгвістики, згідно з якою мовленнєва діяльність розглядається крізь призму внутрішніх ментальних процесів, репрезентація категорії емотивності у художньому дискурсі, зокрема особливості ідіостилу перекладача при відтворенні емотивності, видаються недостатньо дослідженими. Мовна варіативність реалізації категорії емотивності у художньому дискурсі, зокрема у трагедіях В. Шекспіра та їх українських перекладах, віддзеркалює ідіостилі як автора часово віддалених першотворів, так і перекладачів різночасових українських ретрансляцій XIX–XXI ст. Саме дослідження ідіостилів автора та перекладачів, сформованих під впливом різних літературних стилів, домінуючих у відповідні епохи, із певним ставленням до сучасного їм розвитку мови оригіналу та ретрансляцій, що спричиняє діахронну множинність різночасових українських ретрансляцій, постає актуальною проблемою у сучасній когнітивній транслятології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мова будь-якого художнього тексту віддзеркалює авторське начало, тобто *ідіостиль*, котрий, за визначенням Л. Ставицької, означає «індивідуальний стиль, сукупність основних стильових особливостей, що характеризують твори того чи іншого автора в певний період чи крізь призму всієї його творчості» [12, с. 4]. На думку Х. Дідух, у загальному значенні ідіостиль – це сукупність глибинних механізмів створення текстового простору певним автором, які відрізняють його від інших. У більш вузькому значенні ідіостиль пов'язаний із системою мовностилістичних засобів, характерних для творчої манери певної мовної особистості автора [7]. У трактуванні Р. Довганчиної ідіостиль – це система змістових і формальних характеристик творів автора, що роблять унікальною авторську картину світу, втілену в цих творах і виражену усією сукупністю індивідуальних мовних засобів – мовний спектр автора [8, с. 6], а у випадку перекладу – також і перекладача стосовно автора оригіналу. Д.В. Павличко стверджує, що на ідіостиль автора впливають психічні характеристики та стани особистості письменника, такі як уява, емоційні стани, настрої, зокрема важливими є світогляд і життєвий досвід творчої особистості, оскільки вони безпосередньо впливають на постання художнього твору [10, с. 45].

Як зазначають Т. Кияк, А. Науменко й О. Огуй, ідіостиль перекладача за своєю змістовою структурою є більш складним, ніж індивідуальний стиль автора, оскільки, «окрім типології лінгвістичних одиниць і типології їхнього конотативного вживання, він містить типологію професіоналізму (професійні прийоми та засоби вирішення перекладацьких проблем)» [9, с. 409–410].

Втілення індивідуальних рис перекладача у тексті перекладу зумовлено тим, що художній переклад потребує творчого підходу. Таким чином, ідіостиль автора та перекладача передбачає застосування особливих засобів вербалізації певного значення, серед яких конотативне і денотативне. **Конотативний компонент значення** – це «додаткові смислові, емоційні, прагматичні або стилістичні відтінки, які супроводжують понятійний зміст і реалізуються як результат взаємодії основних значень слів і речень із фоновими знаннями мовців під впливом контексту та мовленнєвої ситуації, дають змогу мовній одиниці виконувати експресивну функцію, створюють особливий колорит мовлення та сприяють досягненню відповідних комуніка-

тивних настанов за умови їх правильного використання» [18, с. 125]. Отже, автори вживають конотативно забарвлені лексичні одиниці, які виникають внаслідок асоціації почуттів користувача мови до почутого або прочитаного слова.

Конотативне забарвлення слова через присутність у його семантиці конотативного компонента значення, зокрема емотивності, ускладнює процес його перекладу у художньому тексті. **Емотивність** як одна з лінгвістичних категорій тексту слугує засобом емоційного вираження ставлення автора до дійсності, що змальовується у тексті. Як зазначав С.В. Гладько [6, с. 64], емотивність актуалізується у художньому тексті за допомогою сукупності показників емотивності як текстових компонентів, тобто емотивно навантажених слів, фраз, речень тощо, які експліцитно або імпліцитно вказують на характер авторських емоційних інтенцій і моделюють імовірне емоційне реагування читача на текстову дійсність та / або опредметнюють фрагменти знань про світ, що є чи стають емоціогенними.

Для визначення критеріїв адекватності відтворення емотивних мовних засобів новим і продуктивним є розвиток теорії **когнітивного консонансу** [2, с. 106] та **когнітивного дисонансу** [3, с. 108] як механізмів досягнення певного ступеня когнітивної близькості між текстом оригіналу та його ретрансляціями, таким чином пояснюючи феномен множинності у перекладі. Визначення рівню **когнітивної близькості** [4, с. 20] (когнітивної еквівалентності, когнітивної аналогічності та когнітивної варіантності) у відтворенні засобів емотивності вихідного тексту у його ретрансляціях, що є основою їх інформаційної близькості, вимагає від перекладача прийняття індивідуальних рішень стосовно **генеральної стратегії** (модернізації чи архаїзації, доместикації чи форенізації) та **локальної тактики** (репродуктивної чи адаптивної) трансформаційного перекладу, що зумовлено екстралінгвальними чинниками (соціально-історичним контекстом і культурно-естетичним середовищем, літературним стилем епохи й ідіостилем перекладача як творчої особистості) [4, с. 28].

Метою статті є встановлення ступеня когнітивної близькості засобів емотивності у часово віддаленому першотворі й у різночасових українських ретрансляціях ХІХ–ХХІ ст., які віддзеркалюють ідіостиль як самого автора, так і перекладачів і зумовлюють обрання перекладачами генеральної стратегії та локальної тактики трансформаційного перекладу.

Виклад основного матеріалу. Емотивність здатна проявлятися на різних рівнях мовної системи й у мовленні – фонологічному, лексичному, граматичному, на рівні речення і тексту. Способи маніфестації емотивних засобів можуть представлятися досить різноманітно, залежно від висловленої у контексті думки: «від згорнутих (наприклад, слово) і розгорнутих мінімально (речення або словосполучення) до розгорнутих максимально (текст або його фрагмент)» [1, с. 141]. Згідно з підходом до емотивності В.І. Шаховського існує три групи лексики для мовної репрезентації емотивності: 1) лексика, що називає емоції; 2) лексика, яка описує емоції; 3) лексика, що виражає емоції [13].

У дослідженні емотивності ідіостилю В. Шекспіра й українських перекладачів мовні засоби реалізації категорії емотивності диференціюються за такими типами, як: номінативний, описовий, виразний.

Номінативний тип – це лексеми, які називають емоції у своїй прямій номінації. Лексика, що називає емоції, не є емотивною, оскільки такі лексеми містять лише поняття про певні емоції. Прямі номінації емоцій представлені лексемами різної частиномовної належності: **іменниками** (*love* – любов, *bliss* – блаженство, *mercy* – милість, милосердя, *grief* – горе, *sorrow* – смуток, *shame* – сором); **прикметниками** (*happy* – щасливий, *dearest* – найдорожчий, *cordial* – сердечний, *severest* – найсуворіший, *direful* – жахливий, *cruel* – жорстокий, *foul* – огидний); **дієсловами** (*rejoice* – радіти, веселитися, *startle* – здригатися, *menace* – погрожувати, *provoke* – провокувати); **прислівниками** (*gladly* – радо, залюбки, *fiercely* – несамовито, шалено); **дієприкметниками** (*engrossing* – захоплюючий, *accursed* – проклятий; *condemned* – засуджений; *beguil'd* – обманутий, *wronged* – скривджений).

Описовий тип – це лексеми, які описують емоційний стан, міміку та жести, що супроводжують душевний стан персонажа, а також прояв почуттів. Крім лексики опису емоцій, що є нейтральною за своєю семантикою, у художньому дискурсі широко вживаються засоби вторинної номінації – евфемізми, метонімія, метафори, епітети, порівняння, фразеологізми, які відображають національно-культурну специфіку емоції індивідів.

Виразний тип – це специфічна експресивна лексика (лайливі слова, вульгаризми, жаргонізми, сленгізми, діалектизми, колоквіалізми тощо). Емотивність є складовою частиною їхнього конотативного компонента значення як носія екстралінгвальної інформації.

Тип мовного засобу реалізації категорії емотивності (номінативний, описовий або виразний) зумовлює ступінь когнітивної близькості (когнітивної еквівалентності, аналогічності або варіантності) між засобами емотивності у трагедіях В. Шекспіра та їх відповідниками в українських ретрансляціях, які віддзеркалюють особливості ідіостилів автора та перекладачів як творчих особистостей, сформованих під впливом екстралінгвальних чинників – культурно-естетичного середовища і літературного стилю епохи.

Для ілюстрації викладеного вище розглянемо конотативно забарвлений контекст (дія 1, сцена 1) із трагедії В. Шекспіра «Romeo and Juliet» (1594), в якому Ромео виражає своє ставлення до кохання, та його відтворення в українських ретрансляціях протягом ХІХ–ХХІ ст., авторами яких є Пантелеймон Куліш (1901), Ірина Стешенко (1952) та Юрій Андрухович (2016):

(1) **W. Shakespeare:** *Love is a smoke raised with the fume of sighs; / Being purged, a fire sparkling in lovers' eyes.* [19, с. 17]

(2) **П. Куліш:** *Любов, се дим, що в'ється від зітхання. / На волі він – огонь в очах коханків!* [15, с. 12]

(3) **І. Стешенко:** *Любов – це дим, що в'ється від зітхання; / В очах коханців – це вогонь бажання.* [16, с. 323]

(4) **Ю. Андрухович:** *Любов – як дим, від неї тільки різь / В очах, а ще – вогонь, і він наскрізь пече.* [14, с. 24]

У наведених контекстах актуалізовано два типи мовної реалізації категорії емотивності – номінативний та описовий.

Номінативний тип представлено лексемою (1) *love*, яка номінує емоцію кохання у своєму прямому значенні: 1) strong affection for another arising out of kinship or personal ties; 2) affection based on admiration, benevolence, or common interests [17]. Українські перекладачі одноставно застосували **репродуктивну** тактику шляхом **транскодування** лексеми *love*, що зумовило появу в українських ретрансляціях (2–4) **повного когнітивного еквіваленту** *любов*, який у своїй семантиці відтворює всі інформаційні конституенти оригіналу: 1) почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; кохання; 2) почуття глибокої сердечної прив'язаності до кого-, чого-небудь [11].

Описовий тип представлено двома метафорами: (1) *a smoke raised with the fume of sighs* ‘дим, піднятий із димом зітхань’ і (1) *a fire sparkling in lovers' eyes* ‘вогонь, що виблискує в очах закоханих’, що створюють образ любові як страждання (*sighs* ‘зітхання’) і пристрасті (*fire* ‘вогонь’).

Порівняльний аналіз перекладів (2–4) з оригіналом засвідчує, що всі перекладачі зберегли метафору, котра містить тему кохання та пов'язується з образами вогню (*fire*) та диму (*smoke*). Водночас прочитання П. Куліша (2) й І. Стешенко (3) видається більш точним, ніж Ю. Андруховича (4).

П. Куліш як представник романтизму останньої чверті ХІХ ст. повністю зберігає метафоричний образ. Максимально наближаючись до оригіналу, перекладач застосовує **частковий когнітивний еквівалент** (2) *дим, що в'ється від зітхання*, (2) *огонь в очах коханків* шляхом **репродуктивної** тактики за допомогою **семантичної кальки**.

І. Стешенко, представниця українського неокласицизму ХХ ст., також досить точно передає емоцію кохання: (3) *дим, що в'ється від зітхання*, (3) *В очах коханців – це вогонь бажання*.

Навіть більше, перекладачка уточнює емоцію кохання, використавши слово «бажання» – лексему позитивної конотації на позначення емоції пристрасті: *бажання* – 1) прагнення, потяг до здійснення чого-небудь; хотіння; 2) любовний потяг, пристрасть [11]. **Функційний когнітивний аналог** (3) *В очах коханців – це вогонь бажання*, отриманий внаслідок застосування **репродуктивної** тактики шляхом лексико-граматичної трансформації **транспозиції** (*в очах коханців*), а також **адаптивної** тактики шляхом лексико-граматичної трансформації ампліфікації (*бажання*), демонструє певні відмінності з оригіналом в експресивності та ступені емотивності, які, однак, не спотворюють зміст оригіналу.

Ю. Андрухович, представник українського постмодернізму XXI ст., зберігаючи образи вогню (*fire*) та диму (*smoke*), переосмислює ідею кохання і представляє любов як таку, що викликає тільки «різь в очах» і «печіння наскрізь». Додавання лексичних компонентів, відсутніх в оригіналі, призводить до зміни оцінного значення з позитивного в оригіналі на негативний у **валоративному когнітивному варіанті**, отриманий **адаптивною** тактикою шляхом лексико-граматичної трансформації **ампліфікації**. Вільна інтерпретація оригіналу цілком властива для постмодерністського стилю Ю. Андруховича.

Наступний конотативно забарвлений контекст із трагедії «Romeo and Juliet» (дія 3, сцена 5) та його відповідники в українських ретрансляціях демонструють, як пан Капулетті, перебуваючи у стані роздратування, у гніві звертається до Джульєтти, не в змозі добрати слів через непослух доньки:

(5) **W. Shakespeare**: *But fettle your fine joints 'gainst Thursday next / To go with Paris to Saint Peter's Church, / Or I will drag thee on a hurdle thither. / Out, you green-sickness carrion! out, you baggage! / You tallow-face!* [19, с. 122]

(6) **П. Куліш**: *Погордами, а тільки злагодьте свої гарненькі цїби, щоб іти / До церковки; а то я й на налігач... / А, блїдолице стерво, потаскухо! / А, саломорда!* [15, с. 90]

(7) **І. Стешенко**: *Тендітне тіло краще приготуй, / Щоб у четвер до церкви йти з Парісом. / А ні – то поведу тебе на віжках. / Геть, немоче блїда! Дівчисько нице! / Геть, непотребнице!* [16, с. 391].

(8) **Ю. Андрухович**: *І позбирай докупи шкіру й кості, / Бо вже в четвер тобі іти з Парісом / До вітваря, а як сама не схочеш – / Доставимо у клітці, ясно? Геть / З моїх очей, позеленіле стерво!* [14, с. 73]

У наведених контекстах актуалізовано один тип мовної реалізації категорії емотивності – **виразний**. Аналіз словникових значень специфічної експресивної лексики (лайливих слів, вульгаризмів, жаргонізмів), застосованої у контексті (5), засвідчує, що вираження негативних емоцій є складником їхньої конотації: *green-sickness carrion* ‘хворобливе падло’ (‘disordered, weakened, or unsound condition; dead and putrefying flesh’ [17]); *baggage* ‘барахло’ (‘intangible things that get in the way; dated : a young woman’ [17]); *tallow-face* ‘сальне обличчя’ (‘having a sickly pale or yellow complexion’ [17]).

У ретрансляціях перекладачі відтворюють негативну емотивність оригіналу, застосовуючи різні тактики трансформаційного перекладу.

П. Куліш (6), максимально наближаючись до оригіналу, вживає наявні в українській мові лайливі слова: колоквіалізм «стерво» (розм. Підла, негідна людина; мерзотник, ужив. як лайливе слово [11]) і вульгаризм «потаскуха» (вульг. Розпусна жінка; розпусниця [11]), пропонуючи **референтні когнітивні варіанти** (нерівнозначні одиницям оригіналу за фактуальністю, але тотожні за різко негативним оцінним значенням), які досягаються **репродуктивною** тактикою шляхом **модуляції**. У дусі пізнього романтизму перекладач створює нове слово – авторський оказіоналізм *саломорда* – за структурною моделлю одиниці оригіналу – *tallow-face* ‘сальне обличчя’. Заміняючи нейтральне слово *face* ‘обличчя’ вульгаризмом *морда* (вульг. Про обличчя; уживається як лайливе слово [11]), П. Куліш посилює порівняно з оригіналом негативну емотивність перекладу, застосовуючи **валора-**

тивний когнітивний варіант саломорда як результат **адаптивної** тактики шляхом **експлікації**.

У перекладі І. Стешенко (7) різка негативність оригіналу пом'якшується застосуванням не лайливої, а зневажливої розмовної лексики: *дівчисько* (*зневажл.* Про дівчину [11]); *немоче бліда* (німеч: *розм.* Те саме, що хвороба [11]) та авторського okazіоналізму *непотребнице* (непотреба, *перен.* Нікчемна людина [11]). Результатом застосування **репродуктивної** тактики шляхом **модуляції** постають **референтний когнітивний варіант** (7) *немоче бліда*, нерівнозначний одиниці оригіналу за фактуальністю – (5) *green-sickness carrion* ‘хворобливе падло’, і **валоративні когнітивні варіанти**: (7) *дівчисько* і (7) *непотребнице*, нерівнозначні одиницям оригіналу за інтенсивністю негативної оцінки (пор.: (5) *baggage* ‘барахло’ і (5) *tallow-face* ‘сальне обличчя’). Пом'якшення негативної оцінки є характерним для ідіостилю І. Стешенко як представниці українського неокласицизму ХХ ст.

Ю. Андрухович (8) також застосовує **репродуктивну** тактику шляхом **модуляції**, результатом чого є **референтний когнітивний варіант** (8) *позеленіле стерво*, який, хоч і нерівнозначний одиниці оригіналу за фактуальністю, зберігає різку негативну емотивність оригіналу – (5) *green-sickness carrion* ‘хворобливе падло’. Перекладач не відтворює у перекладі такі одиниці оригіналу, як *baggage* і *tallow-face*, застосовуючи **адаптивну** тактику шляхом лексико-граматичної трансформації **елімінації**, але негативна емотивність оригіналу навіть посилюється у перекладі у результаті такої розмовної лексики з різко негативною конотацією, як *позбирай до купи шкіру й кості, доставимо у клітці, геть з моїх очей*. Ідіостиль Ю. Андруховича як «постмодерністського скандаліста» [5, с. 349] характеризується антиінтелектуалізмом і бруталною лексикою, образною спрощеністю вислову порівняно з оригіналом.

Висновки. Типологія мовних засобів реалізації категорії емотивності у часово віддаленому першотворі й у його українських діахронних ретрансляціях зумовлює різні ступені когнітивної близькості – когнітивну еквівалентність, когнітивну аналогічність і когнітивну варіантність. Номінативний тип реалізації емотивності відтворюється повним когнітивним еквівалентом як найвищим ступенем когнітивної близькості, який проявляється у повній тотожності з одиницею оригіналу на формальному і змістовому рівнях і реалізується репродуктивною тактикою шляхом транскодування. Під впливом ідіостилю перекладачів, зумовленим не лише провідним літературним стилем і мовним стандартом епохи, а й особистими естетичними вподобаннями, перекладачі вдаються до різних тактик у відтворенні описового типу (таких як частковий когнітивний еквівалент, функційний когнітивний аналог, валоративний когнітивний варіант). Виразний тип реалізації емотивності є прикладом когнітивної варіантності у перекладі як явища нижчого рівня когнітивної близькості, що спричиняє більшість розбіжностей у ретрансляціях одного й того самого тексту першотвору. У відтворенні емотивності застосовується референтний когнітивний варіант, який досягається репродуктивною тактикою шляхом модуляції й адаптивною тактикою шляхом лексико-граматичної трансформації елімінації, та валоративний когнітивний варіант, реалізований внаслідок адаптивної тактики шляхом експлікації, що зумовлено естетичними переконаннями й ідеалами перекладача. Перспективою подальших досліджень постає пошук індивідуальних перекладацьких рішень для відтворення тропеїчних засобів творення образності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Биценко Т.О. Исторична динаміка експресивів негативної емоційності в англійському дискурсі XVI–XX століть : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2004. 20 с.
2. Бойко Я.В. Когнітивний консонанс як фактор когнітивної еквівалентності ретрансляції часово віддаленого першотвору. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2021. № 3. С. 105–110.
3. Бойко Я.В. Чинники когнітивного дисонансу як фактору діахронної множинності перекладів часово віддаленого першотвору. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. № 24, Т. 2. С. 107–112.

4. Бойко Я.В. Когнітивно-дискурсивна модель діахронної множинності перекладів часово віддаленого першотвору (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій В. Шекспіра XIX–XXI століть): автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.16. Харків. 2023. 38 с.
5. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми в романах Юрія Андруховича. *Satu Mare – Studii si Comunicari*. 2008. № 25. С. 349–359.
6. Гладько С.В. Емотивність художнього тексту: семантико-когнітивний аспект (на матеріалі сучасної англійської прози) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2000. 223 с.
7. Дідух Х.І. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. *Філологічні науки*. 2012. № 15. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_1_11114.doc.htm. (дата звернення: 15.11.2023)
8. Довганчина Р.Г. Відтворення ідіостилю Ернеста Гемінгвея в українських та російських перекладах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2011. 20 с.
9. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д. Перекладознавство (німецько-український напрям). Чернівці : ВД «Букрек», 2014. 640 с.
10. Павличко Д.В. Наш співавтор – час. *Літературознавство. Критика* : у 2 т. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2007. Т. 1: Українська література. 566 с.
11. Словник української мови в 11 т. / І.К. Білодід та ін. Київ : Наукова думка. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 15.11.2023).
12. Ставицька Л.О. Про термін ідіолект. *Українська мова*. 2009. № 4. С. 3–5.
13. Шаховський В.І. Емоції як об'єкт дослідження у лінгвістиці. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/emotsii-kak-obekt-issledovaniya-v-lingvistike> (дата звернення: 16.08.2022)
14. Шекспір У. Ромео і Джульєтта / переклад Ю. Андруховича. Київ : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2016. 208 с.
15. Шекспір У. Ромео та Джульєтта / переклад П. Куліша. Львів : Видане Українсько-руської видавничої спілки, 1901. 156 с.
16. Шекспір В. Ромео і Джульєтта / переклад І. Стешенко. *Твори у 6 т.* Т. 2. Київ : Дніпро, 1985. С. 311–413.
17. Merriam-Webster's Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 15.11.2023).
18. Talko S., Minchak H., Hmyria L. The Phenomenon of Connotation in the Comparative Aspect (on the material of English and Ukrainian languages): Problems of Modern Research. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11 (50). P. 122–129.
19. Shakespeare W. *Romeo and Juliet*. Intr. by B. Raffel, essay by H. Bloom, ed. by B. Raffel. New Haven and London: Yale University Press, 2004. 249 p.